

Vogels ringen in Canada

Gijs van Tol

Bij een verblijf van anderhalf jaar in Montreal (OHV nr. 101) heb ik in 2004 alleen even kunnen 'ruiken' aan ringactiviteiten in de provincie Quebec. In Montreal was een station in oprichting, en bij een kort bezoek aan Noord Quebec was het vangseizoen nog niet begonnen. Reden genoeg dus om deze beide stations in 2005 alsnog te bezoeken.

Montreal Bird Observatory (Website: www.migrationresearch.org/mbo)

Het belangrijkste doel van het bezoek was het Montreal Bird Observatory, dat gerund wordt door Marcel Gabhauer van de Mc Gill Universiteit, samen met twee "ringers in opleiding". Verder helpen veel vrijwilligers, zowel studenten van de universiteit als leden van de plaatselijke vogelbescherming.

Het station ligt vlak bij Montreal, in een parkachtige omgeving. In 2004 is hier voor het eerst systematisch geringd, en dit jaar wordt van eind juli tot eind oktober bijna dagelijks gevangen met ca 140 meter mistnet, steeds -voor zover het weer het toelaat- gedurende vijf uur, vanaf de eerste ochtendschemering. Daarnaast wordt tijdens een vaste ronde door twee waarnemers vastgelegd wat zich in het terrein bevindt; deze waarnemingen worden aan het eind van de ochtend aangevuld met de 'losse' waarnemingen van de netcontroleurs. Het primaire doel is om systematisch gegevens te verzamelen van de onbeïnvloede doortrek; er wordt dus niet met geluid gewerkt. De hele benadering (inclusief het "protocol") lijkt erg veel op onze CES opzet, maar dan gericht op trekvogels.

De belangrijkste trek van zangertjes vindt hier plaats tussen begin augustus en half september. Ik trof twee hele goede dagen (120 en 101 vogels, beide keren 29 soorten) en drie normale dagen met ca 30 vogeltjes. De gevangen vogels worden per net bijgehouden (1 vogel

per zakje, voorzien van een wasknijper met het netnummer erop), en in de vinkenhut geringd, gemeten, gewogen en op leeftijd en sexe gebracht. Van een aantal boreale broedvogels worden ook veermonsters verzameld voor DNA analyse (is er een ringer die daar nog eens wat meer over kan vertellen?); aanwezige parasieten worden ook verzameld.

Als handboek voor de sexe en leeftijdsbepaling (en soms voor de soort) wordt de Amerikaanse 'Pyle' (zeg maar 'Svensson') gebruikt. Opvallend vond ik dat in de ringlijsten ook de gebruikte kenmerken voor leeftijd (slijtage, rui, kleurverschillen etc) worden genoteerd. Schedelverbening wordt veel gebruikt voor leeftijdsbepaling, maar de meerwaarde ten opzichte van vaak aanwezige andere kenmerken is me niet echt duidelijk geworden. Ook bezoekende Engelse ringers hebben al eens opgemerkt dat kennelijk in Europa meer gewerkt wordt met verenkleed kenmerken, en in Noord Amerika meer met schedelverbening.

Bij MBO is veel aandacht voor training; dat is vanwege de binding aan de Universiteit (Mc Gill) natuurlijk wel logisch. Als basis is er een duidelijk protocol (als CES) voor algemene gang van zaken, vangst en waarnemingen. Naast een korte algemene introductie voor bezoekers (nut van vangen en ringen, nadruk op veiligheid vogel en heelhouden netten) worden studenten en andere geïnteresseerden stap voor stap getraind in de technische en inhoudelijke aspecten van het ringwerk, met o.a. demonstratie van ringersgrepen, onder strikt toezicht vogels uit het net halen, soort- sexe- en leeftijdsbepaling, en administratie van de geringde vogels.

Canada en de VS hebben dezelfde ringen van Amerikaanse makelij. Canada heeft wel een eigen ringcentrale in Ottawa, maar de centrale administratie (terugmeldingen) bevindt zich ook in de VS. Dat is dus een heel andere situatie dan in Europa!

Het aantal ringmaten is ook beduidend groter (18 maten). Met name voor de kleine vogels heeft elke soort een standaard ringmaat, maar

voor grotere soorten met variabele pootdikte, zoals de blauwe gaai, wordt een handig pootdikte schijfje gebruikt om de beste ringmaat vast te stellen.

Enkele opvallende details

- De ringen worden in gesloten toestand aangeleverd. Elke ring moet dus eerst worden opengemaakt; dat gebeurt met een soort pin op de ringtang, maar het is toch een heel gepriegel als je meer dan 100 vogels op een ochtend vangt.
- De transportzakjes voor de vogels worden slechts twee maal gebruikt; daarna worden ze gewassen.
- Het vangen en ringen is hier geen zaak van oude mannen. De twee ringers in opleiding zijn (lieftallige) jonge dames; ook bij de vrijwilligers zijn relatief veel jonge mensen (studenten), en daarvan bestaat ongeveer 2/3 uit dames.
- De vleugellengte wordt gemeten aan de "vlakke" vleugel; de slagpennen wordt dus niet extra "recht getrokken". De gedachte daarachter is dat het laatste strekken van de vleugel een te grote belasting voor de vogel vormt.

Van eind september tot begin november wordt ook zo nu en dan 's nachts met geluid uilen gevangen. Het concept van rallen vangen is hier onbekend; ik ben benieuwd of dat volgend jaar aan het programma wordt toegevoegd.

Observatoire des Oiseaux de Tadoussac (Website: www.explos-nature.qc.ca/oot)

Een tweede ringstation, het "Observatoire des Oiseaux de Tadoussac", ligt in in het noorden van het bewoonde deel van Quebec, aan de brede monding van de St Laurents rivier. Dat is een flinke plas water (er komen zelfs diverse soorten walvissen voor), die er voor zorgt dat er enige stuwning optreedt. Veel trekvogels uit de noordelijk gelegen toendra en naaldbossen volgen de kustlijn totdat de riviermonding ter hoogte van

de stad Quebec veel smaller wordt. Ringonderzoek op deze locatie biedt dus een unieke kans om informatie te verzamelen over broedsucces en conditie van vogelsoorten die in hun broedgebied niet eenvoudig te inventariseren of te bestuderen zijn.

Belangrijkste reden voor een bezoek aan dit station was de vangst van spechten (twee Amerikaanse vormen van de drieteenspecht) en uilen (de ruigpootuil en zijn kleinere neefje de saw-whet owl). De trekkende uilen worden in de periode van eind september tot eind oktober gevangen met behulp van geluid, dat wordt afgespeeld in een carré van vier 12 m. mistnetten. In 2004 werden zo 211 ruigpootuilen (invasiejaar) en 57 saw whets gevangen.

En inderdaad, dit keer kwam ik niet tevergeefs. Na twee nachten waar niet werd gevangen vanwege de regen, bedroeg de buit in de derde nacht om 23.00 uur 1 ruigpoot en 1 saw-whet. De uilen worden van top tot teen bemeten, en er worden veren verzameld voor DNA onderzoek. De uilenvangst wordt ook gebruikt als toeristische attractie, en elke gevangen uil kan à raison van 50 Canadese \$ worden geadopteerd. De adoptie ouders krijgen een certificaat en worden op de hoogte gehouden van de omzwervingen van hun pleeguil.

De vangmethode voor de uilen wordt ook gehanteerd voor het vangen van spechten; hier wordt zowel de roep als het roffelen afgedraaid. Dat werkt naar zeggen ook goed; er zijn in 2004 op deze manier 203 spechten gevangen en geringd. Helaas kan ik het succes van de methode niet op basis van eigen waarneming bevestigen.

Dit jaar werden in Tadoussac ook weer doortrekkende zangvogels geringd; dit programma was vier jaar geleden gestopt wegens gebrek aan mankracht. Bij goed weer wordt dagelijks gevangen met 100 tot 140 m mistnet (exclusief de spechten opstelling). Op de ochtend van mijn bezoek overheersten de chickadees (ongeveer een zwarte mees met de roep van een matkop), met ca 100 gevangen exemplaren. De organisatie maakte in vergelijking met Montreal een wat rommelige indruk. De ringer was zo druk met ringen en noteren dat het meten en

wegen er bij in schoot, terwijl een lokale vrijwilliger er voor spek en bonen bij loopt.

Afgezien van de chickadees waren vooral veel strandleeuweriken en Amerikaanse (water) piepers aanwezig. Die worden hier echter als onvangbaar beschouwd; het principe van slagnetten met een muziekje leek niet bekend, en mijn uitleg werd met belangstelling ontvangen.

Elk jaar worden er in Tadoussac ook systematisch trektellingen gedaan. Sperwer en twee soorten buizerd (redtailed en broadwinged hawk) vormen de hoofdmoot bij de roofvogels, maar ze worden regelmatig afgewisseld met een havik, visarend of bald eagle. Bij de zangvogels voerden de (Amerikaanse) pestvogel en de tree swallow de lijst aan op 15 september, maar met de duidelijk aan de gang zijnde mezen invasie stonden de chickadees eind september met stip op de eerste plaats.

Andere ringstations

De beide ringstations zijn de enige plekken in de provincie Quebec waar systematisch wordt geringd. In de aangrenzende provincie Ontario zijn wat meer ringstations; een daarvan ligt net ten noorden van het Ontario meer. Wegens tijdgebrek heb ik dit station niet bezocht. Wel heb ik in de omgeving zowel op de heen- als op de terugreis een ochtendje rondgekeken. Op de heenreis vielen daarbij de zangertjes op, vooral door hun onontwarbare geluiden en flitsende bewegingen in de nog dicht bebladerde boomkronen. Op de terugreis was er flinke trek van blauwe gaaien aan de gang; gedurende minstens twee uren kwamen met de regelmaat van een klok kleine (3 –10 ex) en grotere (15 –40ex) groepen over vliegen. Ook waren er flink wat trekkende monarch vlinders aanwezig, op weg naar hun overwinteringsgebied in Mexico.

Vogelsoorten

Afgezien van wat problemen bij het op naam brengen van de Amerikaanse zangertjes en gorzen is het ringwerk niet veel anders dan in Nederland. Het fascinerende zit hem wat mij betreft vooral in het scala aan andere vogelsoorten waar je op deze manier mee geconfronteerd wordt. Veel zangertjes en gorzen zijn vooral tijdens de herfsttrek algemeen, maar nauwelijks in het oog te krijgen. Zo was mijn score van het aantal waargenomen soorten tijdens de controle rondes bij het MBO altijd beduidend lager dan het aantal gevangen soorten! Van de zangertjes vallen de algemene yellow rumped warbler en black throated green warbler ook in het veld wel op. Bij de vangsten komen daar dan nog eens minstens 7 soorten warblers en 2 soorten vireo bij.

Goudhaan en vuurgoudhaan hebben allebei een Canadese tegenhanger, de ruby crowned kinglet en de golden crowned kinglet; beiden zijn goed te observeren, en waren ook goed vertegenwoordigd in de vangsten. Dwerglijsters zijn niet algemeen en erg onopvallend, en moeilijk uit elkaar te houden; twee soorten vlak naast elkaar in een mistnet is dan een prachtige kans voor een betere kennismaking.

Een aardig verschil tussen Europa en Canada merkte ik op bij de gaaien. Een vlaamse gaai weet met z'n scherpe snavel je vingers flink te bewerken; de iets kleinere Canadese blauwe gaai is bij het uithalen en ringen de vriendelijkheid zelve.

Gorzen zijn in Canada nog lastiger dan in Europa; de witkeel mus en witkroon mus trekken algemeen door en zijn ook goed te herkennen, maar het trio song sparrow, swamp sparrow en lincolnsparrow (alledrie gorzen, en geen mussen) laten zich slecht zien en lijken veel op elkaar. Ook hier maken mistnetten een meer diepgaande kennismaking mogelijk.

Al met al heel verfrissend, en ALS er eens een dwaalgast vanuit Noord Amerika komt overwaaien dan ben ik voorbereid...

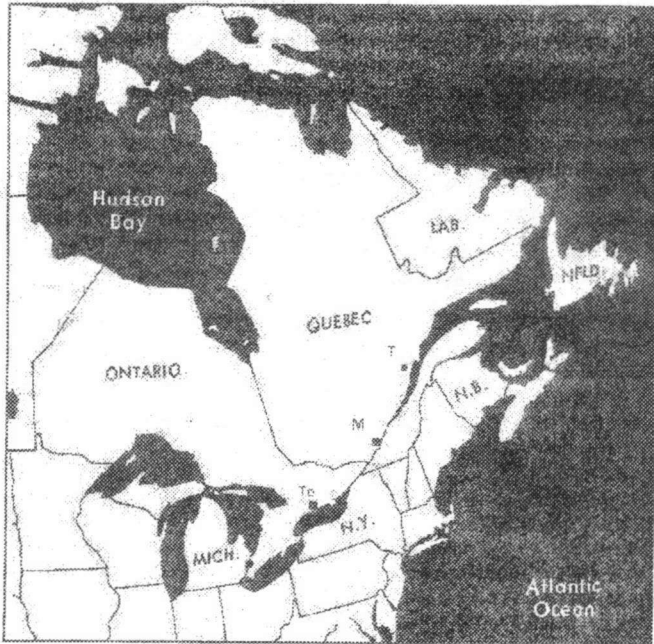
Voor geïnteresseerden

The Sibley Guide to the Birds is de nieuwste en zeer complete gids voor alle vogels van Noord Amerika, uitgegeven door de National Audubon Society.

Stokes Field guide to Warblers geeft foto's en kaartjes met trekroutes en trektijden voor de zangertjes (dus niet voor de vireo's en gorzen). National Geographic heeft een thema nummer (april 2004) over vogeltrek, met een fraaie overzichtskaart van de belangrijkste trekvoelroutes in Noord- en Zuid Amerika.

Gijs van Tol

Fig. 1. Overzichtskaart oost Canada en het noordoosten van de VS

M = Montreal T = Tadoussac To = Toronto